

Helder en vloeiend, rood en hard

Langs de IJzer

Dodengang bij Diksmuide

De eigenaar van ons pension in Beveren aan de IJzer wijst naar de grond achter zijn huis. ‘Bewickii-zwanen, een stuk of 25, soms zelfs 60. Ze doen hier op de aardappelvelden voedsel en energie op voor hun trek naar het zuiden.’ In de overstromde IJzervallei voelen deze Russische toendrazwanen zich in hun element. En buiten zijn oevers treden, doet de IJzer regelmatig. Is het niet van nature, dan helpt de mens een handje. En geeft daarmee de loop van de geschiedenis een beslissende wending, zoals in de Eerste Wereldoorlog gebeurde.

Over een afstand van 78 kilometer slingert de IJzer naar Nieuwpoort. Ergens in Frans-Vlaanderen ontspringt de rivier, maar waar? Het kan in Lederzele zijn, maar ook in Buysseure. Bij dit laatste dorpje is een parkje aangelegd met infopanelen over de IJzer. Voor het gemak besluiten we dan maar dat hier het begin van onze tocht ligt. Niet alleen over de bron bestaat onduidelijkheid, dat geldt ook voor de betekenis van de naam. Oude geschriften reppen van de Isere, Ysera of gelijksoortige varianten. Het achtervoegsel ‘a’ betekent ‘water’ het voorvoegsel zou Oud-Keltisch voor ‘helder’ zijn. Anderen menen dat de naam van de rivier verwijst naar het ijzerhoudende zandsteen in het stroomgebied.

Vlaamse leeuw

Een jaar geleden werd de GR IJzer ten doop gehouden, een van de Vlaamse Grote Routepad. Via dit pad krijg je een dwarsdoorsnede van wat Vlaanderen, zowel aan

Tekst: Stephan van Meulebrouck
Foto's: Frank van der Veeke

de Franse als de Belgische kant van de grens, te bieden heeft: het zacht glooiende landschap aan het begin van de route, de laaggelegen broeken vanaf het grensgebied, jaagpaden, polders, charmante dorpjes waar het lijkt of de tijd heeft stilgestaan, en op zijn tijd een flinke portie roerige geschiedenis.

Een pareltje is het plaatsje Esquelbecq (Ekelsbeke in goed Nederlands). Rondom het marktplein staan mooie bakstenen huizen in Vlaamse stijl, hier en daar wappert het felle geel van de Vlaamse leeuw – maar we zijn toch heus nog in Frankrijk. De IJzer, op dit punt inmiddels aangezwollen tot een flinke beek, stroomt achterlangs een knots van een kasteel met een prachtige, stokoude bongerd in de tuin. Nabij de grens ligt een van de mooiste stukken van het traject. Via een houten hek betreed je een weiland met koeien. Hier en daar staat het gras kniehoog. Boterbloemen schitteren in het felle zonlicht. Vlak naast ons schiet een haas weg. Bij een boerderij scharrelt een biggetje in de berm van de weg, het diertje slaat geen acht op ons. Tussen de bomen weerklinkt regelmatig de roep van een koekoek en bij de waterkant horen we het gekwetter van een rietzanger.

Onder water

Tijdens de Eerste Wereldoorlog speelde de IJzer een cruciale rol. Eind oktober 1914 stonden de Duitse troepen op het punt om door te stoten naar de Kanaalhavens, waarmee het pleit in hun voordeel beslecht zou zijn geweest. Het Belgische leger, bijna verslagen, had zich achter de IJzer verschanst en kreeg van een plaatselijke notabele de tip om de sluizen van Nieuw-

poort bij vloed open te zetten, en ze bij eb weer te sluiten. Aldus geschiedde, met als resultaat dat grote delen van de IJzervlakte tot aan Diksmuide onder water kwamen te staan. De Duitsers, totaal overrompeld, zou het niet meer lukken een doorbraak te forceren, maar de IJzervlakte betaalde een hoge tol: vier jaar lang werd alles er aan gort geschoten – zo ook Diksmuide. Na de oorlog is het stadje grotendeels in de oorspronkelijke staat hersteld. Nabij het sfeervolle Begijnhof liggen huizen met in de gevel een Delftsblauw tegeltje: herinnering aan een Nederlands steunfonds waaruit de wederopbouw deels werd gefinancierd. Exact aan de rand van Diksmuide, aan een doodlopende straat naast het Begijnhof, slapen we in een pension met een geweldig uitzicht over de IJzerbroeken – een stel weilanden dat beduidend lager ligt dan de stad en dat bij hoog water nog steeds de ergste klappen moet opvangen. In de verte ligt een merkwaardig relict van de oorlog: een loopgravenstelsel van 400 meter lang met de huiveringwekkende naam ‘Dodengang’. Het Belgische leger had zich hier ingegraven, nabij een van de weinige plekken waar het de Duitsers wel was gelukt over de IJzer een bruggenhoofd te vestigen. Nu is er een klein museum gevestigd, met op de bovenverdieping een indrukwekkend panorama over de IJzervlakte.

Vredesmonument

Wie Diksmuide zegt, zegt ook IJzertoren, met zijn 84 meter het grootste Europese vredesmonument. Het museum in de toren belicht niet alleen de gruwelen van de ‘Groote Oorlog’ (het gekerm van gewonden, het gerommel van explosies, en zelfs de geur van mosterdgas – niets

Boterbloemen schitteren in het zonlicht en naast ons schiet een haas weg

blijft je er bespaard) maar ook de Vlaamse strijd voor ontvoogding. Een strijd die alles met de loopgraven te maken had: Vlaamse jongens waren goed genoeg om te sneuvelen, een Franstalige elite maakte verder de dienst uit. Sinds 1930 is de weide aan de voet van de toren het toneel van de jaarlijkse IJzerbedevaart, een manifestatie tegen oorlog en voor Vlaamse zelfbeschikking. Voor Nederlanders is die IJzerbedevaart misschien moeilijk te duiden. Je kunt het er mee eens zijn of niet, feit is dat er geen onvertogen woord valt. Hier wordt betoogd voor een onafhankelijke staat voor alle Vlamingen – oude én nieuwe. Verwar de IJzerbedevaart dan ook niet met de IJzerwake van het Vlaams Belang en nog engere groeperingen.

Uit de klei getrokken

Voorbij Diksmuide liggen de Viconiakleiputten, ontstaan na de oorlog toen hier naar klei werd gegraven om bakstenen voor de wederopbouw van te maken. De

volgelopen kleiputten zijn nu het domein van talrijke vogels: de kluut, tureluur en wulp op de oevers, de fuut en de dodaars in het water, en de rietzanger, koekoek en blauwborst in de rietkragen. En dan, waar de snelweg onze route kruist, is het toch nog vrij abrupt gedaan met de rust. De laatste kilometers van het pad slingeren voorbij het sluizencomplex van

Nieuwpoort, langs het historische centrum van het stadje en door de eindeloze havenwijk, om te eindigen bij het ontnuchterende beton van de appartementen aan de kust. Onder een grijs wolkendek loost de IJzer zijn water in de Noordzee. De GR IJzer zit erop. Linksaf lonkt de GR Littoral, een kustpad richting Frankrijk. Maar dat is weer een ander verhaal. ■

Het is volbracht

PRAKTISCHE INFORMATIE

Wandelgids

GR IJzer van bron tot monding. Wandelen van Buyssechre (F) tot Nieuwpoort (B) 104 km. (Antwerpen: Grote Routepaden v.z.w., 2007) 104 blz., geen ISBN, € 13,95. Kalme route (behalve bij Nieuwpoort), wel veel asfalt. Actuele info: www.groteroutepaden.be.

Bereikbaarheid en accommodatie

Utrecht - Diksmuide. Auto: ca. drie uur. Trein: in vijf uur naar Diksmuide, Esquelbecq (F) of Cassel (F); vanuit Cassel dan nog een stukje GR 128 lopen tot aan de IJzerbron. Kusttram en bussen in Nieuwpoort. Dienstregelingen: www.b-rail.be en www.delijn.be. Slaapadressen: zie wandelgids, www.noordfrankrijk-toerisme.com of www.toerismewesthoek.be.

